

Następstwa pokoleń a cykle ekonomiczne

Wstęp

Charakter danego pokolenia może być określony przez zmieniające się dekady, czyli warunkowany przez upływ czasu, w którym zachodzą różne wydarzenia polityczne, gospodarcze i społeczne. Zmiana pokoleniowa może być determinowana przez cykl 20-letni, który nie został opisany w teorii ekonomii, ale jest związany z dorastaniem zarówno w sensie biologicznym jak i psycho-społecznym. Doświadczenia danego pokolenia są kształtowane przez różne czynniki, które wpływają na poszczególne osoby i są zależne od zjawisk zachodzących w społeczeństwach w zdefiniowanym czasie, który jest możliwy do opisu przez manifestację zjawisk widocznych dla większości społeczeństwa czy uczestników danej grupy społecznej.

Następstwa pokoleń są analizowane przez nauki społeczne. Na zmianę pokoleniową mogą wpływać determinanty ekonomiczne, również charakter danej generacji może mieć wpływ na wysokość ekstremów przyjmowanych przez cykle. Badacze rozpoznają powtarzalność zjawisk podczas analizowania danych empirycznych, wówczas gdy dysponują znaczną ilością informacji lub istnieje możliwość ich uzupełnienia na podstawie wnioskowania z innych dostępnych utrwalonych zbiorów materialnych. Zależności (korelacje) powinny zachodzić regularnie. Niekiedy z powodu zawężenia materiału badawczego w niektórych zakresach lat, dane mogą nie opisywać w sposób trafny całości procesu następstwa zjawisk.

Opracowanie jest próbą powiązania poszczególnych pokoleń z cyklami, które opisuje teoria ekonomii. Ekstrema zmian wyznaczają wartości danych liczbowych, zdefiniowanych w wyniku analizy wskaźników np. poziomu PKB. Demografowie Neil Howe i William Strauss wyróżnili cztery typy pokoleń, na podstawie uogólnienia cech i granic dat wyznaczonych przez fluktuację liczby ludności, które zachodzą nieregularnie. Opracowanie zawiera propozycję innego datowania przez korelację zmiany do następstwa dwóch dekad. W tym ujęciu, w jednym stuleciu następuje po sobie 5 pokoleń. Przyporządkowanie czterech typów idealnych tj. H – „Hero” (bohater) , A – „Artist” (artysta), P – „Prophet” (prorok) i N – „Nomad” (koczownik) powoduje, że w każdych 100 latach zawierają się nie cztery, a pięć pokoleń, gdzie od XIX w. występuje pewna prawidłowość. Pokolenie rozpoczynające wiek jest tym samym „typem idealnym” w sensie opisu grupy społecznej, co kończące (w tabeli wyróżnione kolorem). Pomimo nieregularności następstw typów H,A,P,N w XIX w. Efekt ten może wynikać ze sposobu grupowania danych. Jeżeli 100 lat dzielimy na 5 części i wyróżniamy 4 typy charakterystyki, wówczas opisana prawidłowość jest artefaktem badawczym. Pomimo wszystkich niedoskonałości jest to jedna z nielicznych spójnych klasyfikacji służących do opisu poszczególnych pokoleń i zmiany pokoleniowej na rynku pracy.

Z jakimi cyklami ekonomicznymi mogą być powiązane doświadczenia poszczególnych pokoleń?

Cykle pokoleń mogą być związane z dwoma opisanymi w teorii ekonomii prawidłowościami tj. falami S. Kuzneta (1901–1985) i co bardziej prawdopodobne z tzw. dużym cyklem ekonomicznym M. Kondratiewa (1892–1938). Pozostałe okresy, które zostały opisane w naukach społecznych są zbyt krótkie do korelacji z minimalnym okresem trwania pokolenia, określonym przez psychologię rozwojową na 20 lat, które są potrzebne do uzyskania dojrzałości w sensie społecznym, a nie tylko biologicznym.

Tabela 1. Cykle zidentyfikowane przez Mikołaja Kondratiewa i obliczone od 1939 r. na podstawie zmian PKB

opis	długość fali	wzrost początek	wzrost koniec	spadek początek	spadek koniec
pierwszy „K”	$1/2 \lambda$	1780	1790	1810	1817
drugi „K”	$1/2 \lambda$	1844	1851	1870	1875
trzeci „K”	$1/2 \lambda$	1890	1896	1914	1920 (29)

czwarty „post-K”	1/2 λ	1939	1950	1968	1974
piąty „post-K”	1/2 λ	1984	1991	2008	2010

Źródło: Andrey V. Korotayev, Sergey V. Tsirel „Analiza widmowa dynamiki światowego PKB: fale Kondratiewa, huśtawki Kuzneta, cykle Juglara i Kitchina w globalnym rozwoju gospodarczym w kontekście kryzysu lat 2008–2009”. Dane w nawiasach oznaczają, że długość końca ostatniego cyklu obliczonego przez M. Kondratiewa (fale „K”) została zmodyfikowana przez autorów w celu dostosowania do danych empirycznych. Zmiana nie wpłynęła na wartość średniej długości trwania fali „K”. Z obu wersji danych wynika taka sama średnia tj. 50 lat.

Tabela 1a. Obliczenia na podstawie danych zawartych w tabeli 1

opis	liczba obserwacji w przedziałach wzrostowych (w latach)	liczba obserwacji w przedziałach spadkowych (w latach)	różnica pomiędzy ekstremami wzrostowymi początek (w latach)	różnica pomiędzy ekstremami wzrostowymi koniec (w latach)	różnica pomiędzy ekstremami spadkowymi początek (w latach)	różnica pomiędzy ekstremami spadkowymi koniec (w latach)
pierwszy „K”	10	7	64	61	60	58
drugi „K”	7	5	46	45	44	45 (54)
trzeci „K”	6	6 (15)	49	54	54	54 (45)
czwarty „post-K”	11	6	45	41	40	36
piąty „post-K”	7	2	---	---	---	---

Tabela 1b. Obliczenia na podstawie danych zawartych w tabeli 1 c.d.

opis	środki przedziałów wzrostowych (rok)	środki przedziałów spadkowych (rok)	środki przedziałów wzrostowych (rok)	długość cyklu spadkowego – 1/2 λ	długość cyklu wzrostowego – 1/2 λ	długość cyklu – λ
pierwszy „K”	1785,0	1813,5	1847,5	28,5	34,0	62,5
drugi „K”	1847,5	1872,5	1893,0	25,0	20,5	45,5
trzeci „K”	1893,0	1917,0 (1821,5)	1944,5	28,5	23,0	51,5
czwarty „post-K”	1944,5	1971,0	1987,5	26,5	16,5	43,0
piąty „post-K”	1987,5	2009,0	2028 ?	21,5	19,0 ?	40,5 ?
średnia arytmetyczna (x)	---	---	---	26,0	22,6	48,6

Pozostałe, opisane przez badaczy następstwa takie jak S. Kuzneta – 25 lat, C. Juglara – dekada i J. Kitchina – ok. 3,33 lat oddzielnie nie korelują ze zmianą pokoleniową, ale poprzez interakcję z dużym cyklem „K” mogą wzmacniać lub osłabiać ekstrema zmiany. Wzmocnienie następuje wówczas, gdy fazy kolejnych ekstremów poszczególnych cykli są zgodne. W przeciwnym razie następuje „osłabienie” skrajnych wartości fal „K”, które wyznaczają najdłuższy okres, opisany w ekonomii. Oczywiście wiele starożytnych kultur i systemów społecznych znało inne interwały, jednak wymykały się naukowemu poznaniu. Przyczyną jest zbyt długi okres trwania, znacznie wykraczający poza jednostkowe doświadczenie. Bardzo długie cykle (wielokrotność cykli saros, precesja itp.) są trudne do zbadania i potwierdzenia faktami, z uwagi na brak czy utrudniony dostęp do danych historycznych.

Okres jednego pokolenia wynosi w przybliżeniu 20 lat, a cykl pomiędzy ekstremami fal Kondratiewa trwa 50 lat (48,6 średnia), w każdym przedziale sinusoidy (λ) zawierają się dwa pokolenia i część kolejnego. Jednak daty zmian wartości światowego produktu krajowego brutto nie zawsze harmonizują się ze zwykłym następstwem lat w continuum historycznym np. 1900-1920-1940.

Tabela 2. Poszczególne pokolenia a proponowane daty granic pokoleń

Nazwy pokoleń wg N. Howe’a i W. Strauss’a pokolenie:	archetypy grup społecznych *	Rozpiętość roku urodzenia danego pokolenia wg N. Howe’a i W. Strauss’a	Rozpiętość końca danego pokolenia wg N. Howe’a i W. Strauss’a	Inna propozycja datowania (początek-koniec pokolenia)
arturiańskie	H	1433-1460	1435-1459	1491-1510
humanistów	A	1461-1482	1459-1497	1511-1530
reformatorów	P	1483-1511	1497-1517	1531-1550

odwetowe	N	1512–1540	1517-1542	1551-1570
elżbietańskie	H	1541–1565	1542-1569	1571-1590
parlamentarne	A	1566–1587	1569-1594	1591-1610
purytańskie	P	1588–1617	1594-1621	1611-1630
kawalerów	N	1618–1647	1621-1649	1631-1650
wspaniałe	H	1648–1673	1649-1675	1651-1670
oświecone	A	1674–1700	1675-1704	1671-1690
przebudzone	P	1701–1723	1704-1727	1691-1710
wolności	N	1724–1741	1727-1746	1711-1730
republikanów	H	1742–1766	1746-1773	1731-1750
kompromisu	A	1767–1791	1773-1794	1751-1780
transcendentalne	P	1792–1821	1794-1822	1781-1800
pożłacane	N	1822–1842	1822-1844	1801-1820
progresywne	A (H)	1842–1843	1844-1860	1821-1840
progresywne ¹	A	1843–1859	1860-1865	1841-1860
misjonarzy	P	1860–1882	1865-1886	1861-1880
stracone	N	1883–1900	1886-1908	1881-1900
„żołnierz” a.	H	1901–1924	1908-1929	1901-1920
ciche	A	1925–1942	1929-1946	1921-1940
baby boom	P	1943–1960	1946-1964	1941-1960
X	N	1961–1981	1964-1984	1961-1980
Y	H	1982–2004	1984-2007	1981-2000
Z	A	2005–2020?	2008-2020?	2001-2020
alfa	P	---	---	2021-2040
beta	N	---	---	2041-2060
gamma	H	---	---	2061-2080
delta	A	---	---	2081-3000
epsilon	P	---	---	3001-3020
dzeta...	N	---	---	3021-3040

* H (Bohater, obywatel), A (Artysta, percepcja), P (Prorok, idealista), N (Koczownik, adaptacja)².

Problem granic zakresów

Badacze napotykają na istotny problem. W jaki sposób należy datować granice czasowe poszczególnego pokolenia? Granice zjawisk związanych z następstwem generacji są z reguły nieostre i zachodzą z pewnym marginesem tolerancji. Określenie zjawisk będzie następowało często z pewnym przybliżeniem, chociażby z powodu wpływu metody grupowania danych do przedziałów (szeregów) na wyniki badań. Jeżeli chcemy uzyskać rozłączne przedziały czasowe, następny zakres musi się zaczynać od kolejnego roku. Do tego dochodzi zagadnienie rangowania faktów np. można przytoczyć wiele wydarzeń historycznych, mogących stanowić koniec danej epoki. Każde z nich może mieć inną datę i wskazywać na inny kontekst wydarzeń.

W literaturze anglojęzycznej funkcjonuje klasyfikacja pokoleń, pod nazwą teorii N. Howe’a i W. Straussa. Przyporządkowanie różnych cech do definicji danego pokolenia, nastąpiło na podstawie charakterystyki tylko takich przymiotów, które zachodziły w podobnym czasie i w wielu krajach na świecie. Przez powszechność występowania wykazują pewne cechy wspólne. W uogólnieniach dotyczących niektórych pokoleń, zespół cech wykorzystany do opisu – powstał na podstawie danych historycznych należących do kultury anglosaskiej.

Cechy charakterystyczne zachodzą w każdym z pokoleń, często na znacznym obszarze terytorialnym. Współcześnie przez obfitość materiału badawczego można zaobserwować więcej zmian odróżniających jedno pokolenie od drugiego i podobieństw w zakresie jednego pokolenia. Młodzież nie tylko w Europie miała podobne cechy np. pomimo żelaznej kurtyny (w okresie od doktryny

¹ Brak archetypu bohatera w połowie XVIII w. jest jedynym wyjątkiem, który badacze zaobserwowali w cyklu. Sięga wstecz przez amerykańską i anglo-amerykańską historię do renesansu. (...) „Wyjątki takie jak ten, które, jak podejrzewamy, mogą być częstsze w innych współczesnych społeczeństwach (od Europy po Chiny), pokazują, że bieg historii nigdy nie jest z góry ustalony. W „The Fourth Turning” spekulujemy, dlaczego cykl czasami traci rytm. W przypadku USA czas i surowość wojny domowej najwyraźniej uniemożliwiły progresywnemu pokoleniu przyjęcie rozszerzonej roli obywatelskiej. Instytucje publiczne pozostawały w większości w rękach pożłacanego pokolenia (...) do końca wieku. (...)”.

² Każde pokolenie ma wspólne cechy, które nadają mu specyficzny charakter wg czterech archetypów, powtarzających się w cyklach. Pokolenie „Y” ma podobny stosunek do norm społecznych jak „G.I.”. Silne poczucie wspólnoty i integracji. Czasem przyjmuje postawę konformistyczną, a niekiedy może reagować buntem czy wycofaniem. Jednak przewagę stanowią interakcje, które akceptują zarówno cele danej kultury jak i środki w niej przyjęte (konformizm). Prorok (P) mógłby odpowiadać w terminologii F. Znanieckiego „ludziom dobrze wychowanym”, bohater (H), dobry obywatel „człowiekowi pracy”, koczownik (N) adaptujący się do warunków otoczenia – „człowiekowi zabawy” i artysta (A) odbierający więcej bodźców ze świata zewnętrznego niż przewiduje średnia dla populacji – ludziom pozostającym poza głównym nurtem, co niekoniecznie świadczy o potrzebie izolacji.

Trumana do upadku muru berlińskiego) słuchała tej samej muzyki. Informacja krążyła innymi, mniej oficjalnymi kanałami, a przekazywana była przez uczestników danej grupy – bezpośrednio w kontaktach *face to face*.

Powiązanie cykli ekonomicznych z doświadczeniami poszczególnych pokoleń jest postulowane przez badaczy, również w korelacji do fal „K”. W jednym cyklu od maksimum do następnego wzrostu (λ) zawiera się 2,5 pokolenia. Jedno pozostaje w trendzie zwykłym ($\frac{1}{2}\lambda$), a następujące (drugie) – w spadkowym ($\frac{1}{2}\lambda$).

Istnieje wiele badań mówiących o wartościach, postawach czy dążeniach identyfikujących dane pokolenie. Można pomimo relatywizmu mikroświata klasy czy danej grupy społecznej (co dla określonej grupy jest istotne – dla innej niekoniecznie takie być musi), pomimo istniejących różnic, opisać takie cechy, które dotyczą głównego trendu w powtarzających się prawidłowościach.

Granice i nazwy pokoleń zostały opisane w tabeli 2, zarówno zaproponowane przez demografów – jak i propozycja innego datowania, z przedziałami zawierającymi taką samą ilość lat dla każdego pokolenia, przy założeniu zgodnym z wiekiem uzyskania pełnoletniości.

Wnioski

Wiele korporacji jest zainteresowanych wynikami badań socjologicznych w celu wykorzystania ich do bieżących działań na rynku, opracowania oferty adresowanej do ściśle określonej grupy odbiorców i maksymalizacji zysku przez te działania. Wyniki analiz dotyczących funkcjonowania jednocześnie wielu pokoleń na rynku pracy mogą się przyczyniać do właściwego doboru próby badawczej, w sytuacji gdy np. chcemy poznać opinie pracowników o rynku pracy. Obecnie jednocześnie funkcjonuje kilka pokoleń na rynku. Współpracują razem: nieliczni najstarsi tj. pokolenie wyżu demograficznego z będącymi w wieku średnim „X” oraz młodym pokoleniem „Y”. Wkraczają na rynek niektórzy przedstawiciele pokolenia „Z”.

Dodatek 1. Charakterystyka nieodległych w czasie pokoleń

Pokolenia stracone (1881-1900), *Génération au Feu*” (fr. generacja ognia). Początek tego pokolenia stanowiły osoby, które osiągnęły dojrzałość w 1900 roku; uczestniczyły w I Wojnie Światowej (1914-1918). Druga część pokolenia osiągnęła pełnoletność w 1920 r. Nazwa „stracone” nawiązuje do doświadczenia I wojny światowej i bezsensu ludzkiej egzystencji. Należy tu rozróżnić dwa zjawiska. Czym innym jest klimat kształtujący dane pokolenie np. w latach 1890-1900, a czym innym to, co dane pokolenie pozostawiło po sobie, po czym można poznać i zdefiniować jego charakter. Warto zastosować metodę podziału pokolenia na dwie dekady. Wówczas „koczownicy” są 20 latkami – I dekada w 1901 r. (początek dekady) / 1910 r. (koniec dekady), II dekada 1911 r. / 1920 r. „Siłę wieku” (40 lat) uzyskują w 1921 r. / 1930 r. oraz 1931 r. / 1940 r.

„Żołnierz” „Generacja G.I.” (1901-1920). Pokolenie to przeżyło dużą część młodości podczas szybkich innowacji technologicznych (radio, telefon). W obliczu rozwoju gospodarczego i rosnących nierówności na całym świecie. Przedstawiciele G.I. osiągnęli pełnoletność w czasie wielkiego kryzysu gospodarczego (1929-1933), po którym nastąpiły głębokie zmiany w strukturze społecznej. Przedstawiciele „żołnierza” walczyli podczas II wojny światowej nie dla sławy czy uznania, ale dlatego, że takie zachowanie było odpowiednie. Jest to w sensie społecznym konformizm, czyli postępowanie zgodne z celami i oczekiwaniami grupy. „*Generation G.I.*” to pokolenie, w którym istotne są cechy bohaterstwa i poświęcenia dla społeczeństwa czy spraw ogólnospołecznych. Prospołeczni „Żołnierze” są 20 latkami w 1921 r. (początek dekady) / 1930 r. (koniec dekady). II dekada 1931 r. / 1940 r. „Siłę wieku” uzyskują w 1941 r. / 1950 r. oraz 1951 r. / 1960 r.

Ciche pokolenie (1921-1940). Termin "*ciche pokolenie*" pochodzi od przesunięcia celów z kariery zawodowej do życia aktywnego, nastawionego również na twórczą zmianę rzeczywistości. Kariera zawodowa nie była najistotniejsza dla tego pokolenia. Przedstawiciele „*silent generation*” nazywa się często „*szczęśliwą parą*”, ponieważ pomimo tego, że urodzili się w czasie wielkiego kryzysu

gospodarczego i II Wojny Światowej, przenieśli się w dorosłość w stosunkowo dobrze prosperujących latach 50 i wczesnych 60. „*The Lucky Few*” ma również wyższe wskaźniki zatrudnienia niż pokolenia przed i po nim oraz lepszą kondycję zdrowotną. Cechą istotną pokolenia „*silent*” jest poszerzona percepcja. Małomówni, więcej realizowali niż przemawiali. Często odbiór synestezyjny prowadził do wielu odkryć, które nie zawsze były wykorzystane w praktyce. Cechą najbardziej kojarzącą się z typem „artysta” jest wielopoziomowy odbiór bodźców płynących ze świata zewnętrznego. „Artyści” są 20 latkami w 1941 r. (początek dekady) / 1950 r. (koniec dekady). II dekada 1951 r. / 1960 r. „Siłę wieku” uzyskują w 1961 r. / 1970 r. oraz 1971 r. / 1980 r.

„**Baby boom**” (1941-1960). Termin *baby boom* odnosi się do zauważalnego wzrostu wskaźnika urodzeń w większości krajów na świecie. „*Boomers*” są kojarzone z przywilejami, ponieważ dorastali w czasach powszechnych dotacji rządowych, budownictwa mieszkaniowego, edukacji, programów emerytalnych i wzrastającej zamożności. Są pokoleniem, które czerpie z obfitej produkcji żywności i towarów przemysłowych. Można określić jako tych, którzy byli zbyt młodzi, by pamiętać II Wojnę Światową, ale są wystarczająco starzy, aby wiedzieć o skutkach. Nigdy wcześniej w historii młodzież nie była tak wyidealizowana. *Boomers* mieli tendencję do unikania dyskusji i długoterminowego planowania oraz braku zaufania do rządu. Boomersi zostali przeanalizowani i podzieleni przez nowoczesny marketing. W USA „*złoty boomer*” to lata 1940-1950, podczas gdy w Polsce 1950-1960. Stanowią grupę zamożnych konsumentów. Swój dorobek (kontekst USA) najchętniej przekazaliby na cele charytatywne, a nie dla swoich dzieci tj. pokolenia „X”. Boomersi zaczęli przechodzić na emeryturę w latach 2007-2009. Jakie wydarzenia na świecie współcześnie były dla nich szczególnie ważne? Zimna wojna, kryzys kubański, zamach na J.F. i R. Kennedy'ch oraz lot człowieka w kosmos. „Prorocy” są 20 latkami w 1961 r. (początek dekady) / 1970 r. (koniec dekady). II dekada 1971 r. / 1980 r. „Siłę wieku” uzyskują w 1981 r. / 1990 r. oraz 1991 r. / 2000 r.

Dodatek 2. Charakterystyka współczesnych pokoleń

X – pokolenie z kluczem na szyi „*lathkey child*” (1961-1980) tj. obojgiem rodziców w pracy, powszechną dostępnością instytucjonalnej opieki poza domem i większą liczbą rozwodów, dlatego dla „X” grupa rówieśnicza była bardziej istotna niż dla „*boomersów*”. Po 1968 r. społeczeństwo w coraz większym stopniu nie było skupione na posiadaniu potomstwa. Pigułka antykoncepcyjna, wprowadzona na początku lat 60. była głównym czynnikiem spadku urodzeń. Zwiększona migracja, częściowo zrekompensowała spadki i przyczyniła się do zróżnicowania etniczno-kulturowego pokolenia. Społeczna wartość przebywania razem dla dzieci, została zastąpiona samorealizacją. Społeczeństwo zmieniło swój charakter z „kultu dzieci” na „kult dorosłych”.

Bez telefonów komórkowych i poczty e-mail „X” mieli już dostęp do komputera czy video, które wpłynęły na zmianę charakteru rozrywki, przez oglądanie filmów w domu. „*Gen X*” odkrywa, że istnieją książki łączące różne style i gatunki w postaci biografii, literatury science fiction i faktu. Powstawały niezależne publikacje, również w kulturze zachodniej (wiele obiegu informacji).

„*Gen Xers*” (fr.) charakteryzuje również niekonwencjonalne podejście do przyjaźni i rodziny, pragnienie elastyczności i spełnienia w pracy, alienacja i odnajdywanie „znaczenia w obojętnym wszechświecie” oraz tendencję do introspekcji i wglądu w ukryte problemy. *Gen Xers* był określany również jako „*Génération Bof*” (fr.) przez skłonność do używania słowa „*bof*” – „niezależnie”. Byli dziećmi czy osobami młodymi, które doświadczyły znacznych przemian wolnościowych na rzecz praw obywatelskich. Dostrzegali zagrożenie postawy bierności dla funkcjonowania absurdalnych form kontroli społecznej. Pokolenie „X” stworzyło nurt „filmów niezależnych” zarówno jako młodzi reżyserzy jak i widzowie. Skłonność pokolenia „X” do wolności powodowała, że byli niechętni do dorastania, lekceważący szczere działania, ponurzy, cyniczni i zniechęceni. Definicja przez stereotypy skłoniła do zbadania ich trafności przez Uniwersytet Stanforda. Uzyskane wyniki pozwalały przypisać inne cechy, takie jak: niezależny, zaradny, samodzielny, elastyczny, pragmatyczny, sceptyczny wobec autorytetu i poszukujący równowagi między życiem prywatnym i zawodowym.

„*Boomersi*” mieli tendencję do tworzenia rozbudowanych mitologii wokół swoich osiągnięć, bardziej niż pokolenie „X”, które twierdziło, że „po cichu robi swoje”. „X” założyło i posiada wiele małych

firm, które są przemysłem high-tech. Obecnie „X” ma największy wpływ na rzeczywistość społeczną. „Koczownicy” są 20 latkami w 1981 r. (początek dekady) / 1990 r. (koniec dekady). II dekada 1991 r. / 2000 r. „Siłę wieku” uzyskują w 2001 r. / 2010 r. oraz 2011 r. / 2020 r.

Y – Mileniali (1981-2000). Współcześni bardzo liczni liberałowie. Dorastali doświadczając technologii cyfrowej (komputery, internet i gry). Starsi milleniali osiągnęli pełnoletność przed dostępnością telefonów komórkowych. „Gen Xers” i „Milleniali” byli pierwszymi, którzy mieli dostęp do komputera. „Y” – podobnie jak każde pokolenie można podzielić na dwie dekady. Pierwsza to „cyfrowi imigranci” (1981-1990), a druga to „cyfrowi tubylcy” (1991-2000). Pierwsza pamięta erę analogową, a druga nie. Większość nowszych technologii (komputer, internet) towarzyszyła im przez całe życie. W książce „Fast Future” autor David Burstein opisuje podejście pokolenia „Y” do możliwych zmian społecznych jako „pragmatyczny idealizm” z głębokim pragnieniem uczynienia świata lepszym, w połączeniu ze zrozumieniem, że osiągnięcie tego celu wymaga budowania nowych instytucji społecznych. „Y” – nie są zadowoleni z pozostawania przez długi czas w tej samej pracy, w przeciwieństwie do pokolenia „X”, które dąży do niezależności i równowagi pomiędzy życiem zawodowym a prywatnym, kładąc większy akcent na indywidualny rozwój, stabilność i satysfakcję z pracy. Ścieżki kariery zawodowej „Y” stają się bardziej dynamiczne i mniej przewidywalne, choć „Milleniali” zmieniają pracę z tych samych powodów, co inne pokolenia (finansowe, warunki pracy). Szukają wszechstronności i elastyczności w miejscu pracy. Chcą uczestniczyć w życiu społecznym. Przyjmują znaczące role, które nie pozwalają im na pozostanie „w cieniu” organizacji. Dążą do tego aby ich wkład w społeczeństwo był znaczący. Często kreatywnie rozwiązują zadania, głównie przez współpracę w grupie. Preferują pracę dla firm zaangażowanych w poprawę stanu społeczeństwa. Kojarzą zadowolenie z pracy z wolnym przepływem informacji, silną łącznością z przełożonymi i natychmiastową informacją zwrotną. Niektórzy pracodawcy obawiają się, że „Y” będą mieli zbyt wielkie oczekiwania wobec miejsca pracy i często je będą zmieniać.

Wielka recesja miała duży wpływ na „Y”, ponieważ spowodowała wysoki poziom bezrobocia wśród osób młodych, kiedy w 2001 r. pierwsza część pokolenia wchodziła na rynek pracy. Kilka rządów wprowadziło programy zatrudnienia młodzieży. W Europie i w innych częściach świata poziom bezrobocia wśród młodzieży był wysoki. W Stanach Zjednoczonych trudności gospodarcze doprowadziły do dramatycznego wzrostu ubóstwa wśród młodzieży. Połowa wszystkich absolwentów szkół wyższych w USA nadal była bezrobotna lub pracowała w niepełnym wymiarze czasu pracy.³

Pokolenie „Y” posiada wysokie aspiracje w zdobywaniu wykształcenia. W 2008 roku 39,6% „Milenialsów” w wieku od 18 do 24 lat zapisało się na studia, co było rekordem w USA. Wraz z aspiracjami „Milleniali” mają tendencję do optymizmu. Pomimo znacznie większego uczestnictwa w szkolnictwie wyższym niż pokolenie „X”, wielu „Y” utknęło w nisko opłacanych zawodach, a odsetek wykształconych młodych ludzi pracujących w branżach o niskich płacach wzrósł z 23% do 33% w latach 2000–2014. „Y” – to pierwsze pokolenie, które zarabia mniej niż wcześniejsze. „Mileniali” stanowią wykształcone i również zróżnicowane kulturowo pokolenie. „Y” nie myślą stereotypami. Pomogli wybrać pierwszego amerykańskiego czarnego prezydenta. Są bardziej tolerancyjni dla wypowiedzania kontrowersyjnych poglądów niż wcześniejsze pokolenia. Nie popierają ograniczenia wolności słowa na uniwersytecie, które przez entuzjastów uważane jest za wzrost integracji, a przez przeciwników za cenzurę. Milleniali mniej uczestniczą w praktykach religijnych niż starsze pokolenia, co nie świadczy o deficycie wiary: 29% Amerykanów urodzonych w latach 1983-1994 nie uczestniczy w praktykach religijnych, w przeciwieństwie do 21% urodzonych w latach 1963-1981 i 15% urodzonych w latach 1948-1962 oraz tylko 7% urodzonych przed 1948 rokiem.

Za dekadę pokolenie „bohaterów” będzie głównym graczem na światowej scenie. „Y” byli 20 latkami w 2001 r. (początek dekady) / 2010 r. (koniec dekady). II dekada 2011 r. / 2020 r. „Siłę wieku” pokolenie „Y” uzyskuje w 2021 r. / 2030 r. oraz 2031 r. / 2040 r.

Generacja „Z” (2001-2020), inne nazwy to „pokolenie 9/11” lub „iGeneration”, „Gen Z”, „Zoomers”, „Postmillennials”. Można opisać „Z” jako osoby urodzone po 11 IX 2001 r. Śmieją się, gdy mówisz im, że w telewizji były cztery kanały (kontekst USA). Niewielu z nich ma dziadków, którzy walczyli na wojnie. Nie znali świata bez internetu zarówno w pozytywnym sensie (dostęp do

³ W Polsce początek XXI w. to również najwyższy poziom bezrobocia z całej historii ewidencji.

informacji) jak i w negatywnym (cyberprzemoc, pornografia). Na postawy „iGen” wpłynęły zarówno ataki terrorystyczne z 11 IX jak i wielka recesja. Najstarsi przedstawiciele zwykle nie pamiętają ataku na *World Trade Center* – mieli wówczas zaledwie kilka miesięcy. Dziś są to 20 latkowie. Skutki recesji gospodarczej z 2008 r. były odczuwane przez „Z” z powodu problemów finansowych rodziców, które spowodowały takie zjawiska jak: rosnącą polaryzację dochodów i kurczenie się klasy średniej. Oba wydarzenia spowodowały poczucie niepewności „9/11”, dlatego „Z” są mniej optymistyczni niż ich poprzednicy, niechętni brawurze i ryzyku.

Starsi przedstawiciele „Z” I dekada (2001-2010) nie mieli dostępu do wszystkich mediów społecznościowych. Dopiero następna dekada (2010-2020) będzie w całości „medialna” z dostępem do drukarek 3D i platform typu „drop shipping”, co zapewnia możliwość założenia firmy w młodym wieku, bez posiadania znacznych środków finansowych. II dekada „Z” może stać się pokoleniem „niecierpliwym” wymagającym szybkiej reakcji. Gospodarka na żądanie, określana jako działalność tworzona przez przedsiębiorstwa technologiczne, które spełniają zapotrzebowanie konsumentów poprzez natychmiastowe zaopatrzenie, wprowadziła zmiany w sposobie dostarczania towarów i usług dla konsumentów. Wiele firm oferuje wirtualny sklep dla „Generacji Z”, który umożliwia sprzedawanie nowych pomysłów na całym świecie.

Wielka recesja nauczyła „Z” być niezależnymi, praktykować „DIY” i myśleć jak inwestor. Rozwój technologii dał mobilność i nowe nawyki konsumpcyjne. Wraz z rozwojem sieci internetowej pokolenie „Z” zostało poddane niespotykanej dotąd technologizacji i presji przedmiotowej. Nie zna świata bez internetu, ponieważ technologia stała się bardziej kompaktowa i tania, a popularność nośników elektronicznych znacznie wzrosła. Smartfony, laptopy i palmtopy oferują potencjał do głębszego zaangażowania się w naukę i indywidualne podejście do ucznia, dzięki czemu to pokolenie jest wykształcone i mniej wysportowane. Niektórzy badacze i rodzice obawiają się, że rozpowszechnienie urządzeń mobilnych może powodować zależność od technologii, która utrudnia rozwój myślenia u dziecka.

„Gen Z” korzysta z mediów społecznościowych i innych witryn w celu wzmocnienia więzi z przyjaciółmi i rozwoju nowych kontaktów społecznych. Komunikują się z ludźmi, których nie spotkali w prawdziwym świecie, na znaczne odległości. Dla „Z” jest to narzędzie do tworzenia tożsamości. „iGen” chętnie korzysta z serwisów społecznościowych, ale niechętnie publikuje tam informacje. Bardziej prawdopodobne jest „podążanie” za innymi, niż „dzielenie się” informacjami.

O wiele bardziej niż Facebook, to Twitter i Instagram zyskują popularność wśród członków „Generacji Z”. Wynika to z faktu, że rodzice zazwyczaj nie korzystają z tych serwisów społecznościowych. Snapchat jest również postrzegany jako przyciągający dla „Generacji Z”, ponieważ filmy, zdjęcia i wiadomości wysyłają o wiele szybciej niż w innych programach. Szybkość i niezawodność są ważnymi czynnikami w wyborze platformy społecznościowej dla pokolenia „Z”. Niewiele osób jednak znacznie zmieniło się z powodu dostępu do Internetu. Młodzież go wykorzystuje do zdobywania umiejętności społecznych, które następnie stosuje do rzeczywistych sytuacji życiowych i dowiaduje się o rzeczach, które ją interesują. Nastolatki spędzają większość czasu online w prywatnej komunikacji z osobami, z którymi regularnie kontaktują się poza siecią. Podczas gdy media społecznościowe są wykorzystywane do śledzenia globalnych wiadomości i informacji, urządzenia mobilne są wykorzystywane głównie do rozwijania i utrzymywania więzi z osobami bliskimi – rodziną, przyjaciółmi, których widzą każdego dnia.

W rezultacie zwiększone wykorzystanie technologii mobilnych spowodowało, że „Gen Z'ers” spędza więcej czasu w sieci, głównie w serwisach społecznościowych. Powszechność internetu spowodowała, że relacje online stały się nową normą komunikacji społecznej. Wzorce nadmiernego korzystania z mediów społecznościowych w tym pokoleniu mogą być związane z samotnością i lękiem w pewnych typach osobowości. „Z” są bardziej konserwatywni, zorientowani na dochody i pragmatyczni wobec konsumpcji oraz mniej podatni na reklamę w porównaniu z „Y”.

„Generacja Z” rewolucjonizuje system edukacyjny pod wieloma względami. Częściowo dzięki rosnącej popularności przedsiębiorczości i postępowi technologicznemu. Przed ukończeniem college'u „Z” już wyrusza w świat, szukając sposobów na skorzystanie z odpowiednich możliwości zawodowych, które zapewnią im doświadczenie w przyszłości (kontekst USA). „Z” będą lepszymi pracownikami, dzięki umiejętnościom potrzebnym do korzystania z zaawansowanych technologii. Ich cechą jest akceptacja nowych pomysłów. Pokolenie artystów ma odmienną koncepcję wolności od poprzednich pokoleń. W wyniku rozwoju mediów społecznościowych i technologii „Z” jest dobrze

przygotowane do globalnego środowiska biznesowego. Pokolenie „Z” jest w pewnym sensie kulturą wizualną. Niektórzy uważają, że kompetencje czytania „zetów” są przekształcane ze względu na ich znajomość urządzeń cyfrowych. „Artyści” są 20 latkami w 2021 r. (początek dekady) / 2030 r. (koniec dekady). II dekada 2031 r. / 2040 r. „Siłę wieku” pokolenie „Z” uzyska w 2041 r. / 2050 r. oraz 2051 r. / 2060 r.

Alfa (2021-2040). Generacja „Alpha” brzmi jak wielka niewiadoma. Pierwsza dekada tego pokolenia będzie w „sile wieku” w latach 2061-2070, a II w latach 2071-2080. Jak widać jest to bardzo odległa perspektywa. Badań naukowych brak, ponieważ pierwsi przedstawiciele tego pokolenia dopiero przychodzą na świat. Możliwe jest tylko wnioskowanie na podstawie powtarzalności cech wcześniejszych pokoleń. „Generation Alpha” będzie miała cechy podobne do pokolenia „baby boom” (typ: prorok). Będzie dorastała w domu ze znanym głosem Siri, Alexy i Google Assistant, który zarządzany jest przez centralny komputer. W świecie Alfy interakcja ze sztuczną inteligencją i asystentami głosowymi będzie naturalna. Starsi przedstawiciele pokolenia Alfy – I dekada (2021-2030) będą mniej związani ze sztuczną inteligencją jak II dekada (2031-2040).

Na pewno będzie to pokolenie znacznie bardziej zaawansowane w technologii niż ich poprzednicy. Pozostaje pytaniem otwartym jak młodzi pokolenia „alfa” będą wchodzić w interakcje z zaawansowaną technologią? Massmedia donoszą o prototypach cyborga (połączenia człowieka z maszyną przez sieć neuronalną w częstotliwościach magneto-elektrycznych), postępach inżynierii genetycznej, potencjale komórek macierzystych i pierwszym udanym eksperymencie teleportacji. Jaki wpływ rozwój nauk ścisłych będzie miał dla przedstawicieli tego pokolenia i jakie konsekwencje (pozytywne, negatywne) przyniesie dla psychiki? Jest to perspektywa nadchodzącej dekady. Jednym z efektów pandemii jest znaczący wzrost powszechnego stosowania technologii informatycznych. Nie są już luksusem, a koniecznością. W poniższej tabeli zawarto podział współczesnych pokoleń na dekady, z dostępnymi technologiami w większości krajów na świecie. Definicja pokoleń przez postęp technologiczny może być istotna, jednak nie wyczerpuje innych aspektów i wymiarów wspólnoty grupy społecznej.

Tabela 3. Wejście na rynek poszczególnych technologii a zmiana pokoleniowa

nazwa	zakres dat	dostępna masowo technologia	początek wpływu na rzeczywistość społeczną osób z górnego i dolnego zakresu
„X”	1961-1970	telewizja	1980 / 1990
„X”	1971-1980	video	1991 / 2000
„Y”	1981-1990	konsole, gry	2001 / 2010
„Y”	1991-2000	komputer, internet	2011 / 2020
„Z”	2001-2010	mobilny internet	2021 / 2030
„Z”	2011-2020	sieci społecznościowe	2031 / 2040
„alpha”	2021-2030	internet of things „IoT”	2041 / 2050
„alpha”	2031-2040	?	2051 / 2060